

Arhivele instituțiilor muzeale. Câteva notații

dr. Alexandru LIGOR

Toate muzeele, indiferent de profil (așa, cele de artă, istorie, etnografie, tehnică, literatură, științele naturii etc.) au, firește, arhive proprii, „curente“ (constituite din documente create recent sau relativ de curând, fie primite, fie emise de instituția în cauză, unele dintre ele dovedindu-se încă de la început a avea o valoare culturală națională, o însemnătate deosebită). Unele dintre muzee, în special cele de istorie, de literatură sau memoriale conservă în arhive și înscrisuri vechi, chiar din epoca medievală, elaborate în cadrul cancelarei domnești și mitropolitane sau de către persoane particulare (acte în sensul strict al noțiunii, dar și corespondență), nu puține, ales împodobite, cu peceti aninate, timbrate, aplicate, atâtea câte au rămas în colecții după transferul efectuat la Arhivele Naționale, cu mai multă vreme în urmă.

Activitatea arhivistică (organizare, funcționare, prelucrare, evidență, cercetare etc.) este reglementată și în cadrul instituțiilor muzeale (muzee propriu-zise, case memoriale, puncte ori colecții muzeale, ale statului, particulare, ecleziastice), printr-o lege specială¹, care ar putea suferi unele modificări, cum ar fi în privința posibilității expunerii în sălile muzeelor și a actelor de importanță deosebită, pe un termen limitat, fără îndoială și cu asigurarea condițiilor optime de

conservare². Legea trebuie respectată și aplicată în litera și spiritul ei și înainte și după (eventuala) amendare.

Printre instituțiile care păstrează și acte din vechime se află, nu în exclusivitate, cele de rang național (de pildă, Muzeul Național de Istorie a României, Muzeul Național Brukenthal, Muzeul Militar Național, Muzeul Literaturii Române, Muzeul Unirii din Alba Iulia, Muzeul Național al Bucovinei, din Suceava, Muzeul Național de Istorie al Transilvaniei, din Cluj-Napoca, Complexul Național Muzeal „Moldova“ din Iași), ca și cele ale mănăstirilor (numim doar câteva: Bistrița, Cozia, Neamț, Putna, Tismana, Văratec), cele județene și chiar cele municipale (o bogată colecție de documente, multe ornamentate, pe pergament, publicate, de altfel, în urmă cu câteva decenii într-un volum special, se conservă la Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București; aici a și fost organizată, relativ de curând, o expoziție reprezentativă cuprinzând hrisoave domnești).

Din păcate, unele muzee nu au păstrat în colecțiile lor actele esențiale care le privesc direct (așa, cele de constituire - de fondare -, cele referitoare la transformările radicale ale instituțiilor ca atare în decursul timpului ș.a.) Este cazul - nu-i singurul exemplu - Muzeului Satului

din Capitală; ideea realizării unui volum de documente - facsimilate-, importante, care surprind momentele fundamentale ale vieții muzeului amintit, volum alcătuit cu sprijinul Arhivelor Naționale, este salutară, se înțelege, suplinind într-un fel mărturiile diplomatice originale ¹. Faptul poate fi urmat și de către alte - mari și de demult constituite - muzee.

Arhivele muzeelor au, se știe, unele particularități față de cele ale instituțiilor specializate (Arhivele Naționale, filialele acestora, județene) sau față de cele ale unor unități economice, spre pildă. În cazul muzeelor, accesul la colecția arhivistică, publică, a celor avizați, care trebuie să se petreacă nu numai în limitele Legii Arhivelor, dar și ale regulamentelor interne, este îngreunat de existența unora dintre documente în expoziții, de neprelucrarea și catalogarea lor, întotdeauna, conform normelor actuale. Iarăși, spre deosebire de alte arhive, cele ale muzeelor trebuie să conserve o vreme mai îndelungată, dacă nu pe parcursul întregii existențe a instituției date, un număr mai mare de acte „curente” sau „istorice”, mult trebuitoare funcționării unității culturale în cauză, pentru documentare, expunere muzeală ș.a.m.d..

Ce se constată la o analiză mai atentă a arhivelor din patrimoniul muzeelor și, mai cu seamă, ce se poate întreprinde în viitorul mai apropiat sau mai îndepărtat în domeniul dat? Nu avem pretenția epuizării - aici, acum - unui subiect atât de vast, de complex, de pretențios. Unele observații pot fi contestate, dar numai de cei - puțin - ale căror reușite în domeniu sunt evidente, apoi, ele pot fi, fără îndoială, nuanțate, chiar amplificate. Inserările de mai jos se vor doar un punct de plecare pentru o discuție mai amplă, purtată de cei în drept.

Așadar, se cade ca imperfecțiunile Legii Arhivelor Naționale să se aștepte cât mai grabnic în atenția celor îndreptățiți să le și corecteze (cel puțin, articolele care privesc și muzeele). Viitoarea Lege a Muzeelor, mult așteptata Lege a Patrimoniului Cultural Național și regulamentele

instituțiilor muzeale vor trebui să cuprindă prevederi limpezi asupra colecțiilor de documente („curente” și „istorice”) din cadrul instituțiilor în discuție.

Specializarea personalului care se preocupă de arhivă rămâne încă o cerință majoră. Se îngrijesc în măsură suficientă muzeele de atragerea tinerilor absolvenți ai învățământului de profil în activitatea arhivistică sau se consideră, ca și în cazul bibliotecilor, în lipsa unor statute clare, că oricine se poate ocupa de aceste colecții speciale? Cu atât mai puțin sunt cei specializați în restaurarea documentelor (înscrisuri pe pergament sau hârtie, cu ornamentații uneori aurite, cu sigilii în ceară, în chinovar, în fum, aninate, timbrate, aplicate) - operațiune deosebit de dificilă.

Este cu atât mai importantă asigurarea condițiilor optime de conservare (în depozite și expoziții), cu cât, iarăși, se știe, actele sunt mai greu de întreținut, sunt mai fragile (în comparație cu piesele arheologice din ceramică sau metal, bunăoară).

Fără aparatura modernă, adecvată, nu se poate vorbi de restaurări științifice, de asigurarea unui climat normal în spațiile de depozitare și de expunere. Se fac încă grave confuzii între termenul de „arhivar” și cel de „arhivist”. Nu o dată, arhivistul este pus în situații nefirești, dacă nu chiar umilitoare; uitându-se de pregătirea sa superioară este nevoit să execute nu lucrări dificile din punct de vedere științific, ci pe cele care intră în atribuția expresă a unui arhivar (cu pregătire, totuși, specială), faptul fiind spre paguba tuturor.

Suntem nevoiți să recunoaștem, cu părere de rău, că există un prea mare decalaj între nivelul la care s-a ajuns în țările civilizate occidentale, în materie de informatizare, și nivelul de la noi, inclusiv în privința muzeelor, a fondurilor arhivistice din cadrul acestora, în special, cu toate progresele înregistrate, totuși, în utilizarea computerelor în instituțiile care ne preocupă acum. Ne întrebăm, câte dintre muzeele noastre, care au în dotare computere performante, care au și programatori și analiști de calitate, au purces la

informatizarea domeniului arhivistic ?

Puține sunt, de asemenea, muzeele care au elaborat cataloagele colecției de acte, fie medievale, fie moderne.

Sunt acestea doar câteva dintre neajunsurile constatate. Ele nu se datorează de fiecare dată muzeelor, colegilor muzeografi.

Una dintre condițiile reușitei întru depășirea acestor stări de lucruri nefericite (sigur, sunt și altele), mai ales acolo unde se dovedesc dominante față de aspectele pozitive de necontestat, este colaborarea cu Arhivele Naționale. Această prestigioasă instituție (prin specialiștii ei) are drept de control - inclusiv preventiv - asupra tuturor arhivelor din țară, deci și în privința celor constituite în muzee. Dar are și obligația de a asigura asistență de specialitate. A recunoaște că în cadrul Arhivelor Naționale sunt cei mai importanți cunoscători ai domeniului arhivistic, nu este umilitor. A-i consulta, periodic, în chestiuni fundamentale, dar chiar și de amănunt este de înțeles. Fără aportul lor în privința pregătirii cadrelor strict specializate, în elaborarea

Nomenclatorului Arhivistic (instrument de lucru indispensabil fiecărei instituții, inclusiv muzeale), selecției mărturiilor arhivistice, întocmirii fișelor analitice pentru valorile documentare importante ș.a., nu se poate vorbi de reușite într-un domeniu special, cum este cel - atât de succint, din păcate - prezentat de noi.

NOTE

¹ Legea Arhivelor Naționale nr.16 din 2 aprilie 1996, publicată în *Monitorul Oficial* nr.71 din 9 aprilie 1996. Vezi și Marin Radu Mocanu, *Arhivele Naționale și societatea românească*, București, 1997.

² Vezi *Revista Muzeelor* nr.3, 1997, pp.6-7.

³ *Muzeul Satului. Documente* /București, 1992/. Este în curs o analiză a arhivci de aici.

RÉSUMÉ

Parmi les collections importantes des musées on dénombre aussi les archives (actes médiévaux, modernes et contemporaines). Une loi des archives nationales (1996) réglemente aussi leur statut. Malheureusement, on constate dans ce domaine des archives des musées certains inaccomplissements auxquels on devrait remédier au plus vite (surtout en ce qui concerne: la conservation restauration, l'informatisation, les catalogues, le personnel spécialisé, l'outillage).